

Jak regulovat soukromé vojenské společnosti?

OLDŘICH BUREŠ

How to Regulate Private Military Companies?

Abstract: This article presents a review of the currently debated options for regulations of activities of private military companies (PMCs). This topic is a matter of pondering in the foreign literature. It primarily reflects on the massive use of PMCs in Iraq and Afghanistan, which, however, merely illustrates the broader shortcomings resulting from the prolonged absence of clearly defined and enforceable mechanisms for the monitoring and control of the accountability, transparency and effectiveness of PMCs' activities. The goal of this article is therefore not only to present the practical, legal, economic, and political pros and cons of the possible regulation frameworks, but also to illustrate why it is still so difficult to reach a consensus on a regulation framework that would be acceptable to all the relevant actors.

Key words: private military companies, regulation, monitoring, international law.

Ve svém rozlučkovém projevu k americkému lidu v roce 1961 prezident Dwight Eisenhower varoval před nebezpečím podcenění významu a vlivu vojenskoprůmyslového komplexu, který by bez dostatečného dohledu a regulace mohl ohrozit základní lidské svobody a demokratické procesy ve Spojených státech amerických.¹ O necelé půl století později, zejména v reakci na masivní využití různých soukromých vojenských společností (dále jen SVS) v Iráku a v Afghánistánu,² včetně široce medializovaných kauz, zahrnujících aktivity společností CACI a Titan v neslavně proslulé věznici Abu Ghraib (*Rosenthal, 2007*), incident zaměstnanců firmy Blackwater³ vedoucí ke smrti 17 iráckých civilistů v roce 2007 (*Norton-Taylor, 2008*) či vyšetřování opětovného předražování služeb nabízených americké armádě firmami Kellogg-Brown & Root (KBR) a Halliburton,⁴ se stále více začínají ozývat hlasy o nebezpečí, vyplývajícím z nedocení významu a vlivu soukromého vojenského komplexu, bez něhož by dnes již ani americká armáda patrně nebyla schopna normálně fungovat (*Traynor, 2003*).

Zatímco v českém prostředí je problematika fungování SVS stále poměrně novým a relativně málo probádaným tématem, v zahraniční odborné literatuře je tato problematika již několik let předmětem velkých diskuzí, do nichž se zapojily desítky expertů po celém světě. Cílem tohoto článku je proto představit českému čtenáři jednu z v současné době nejaktuálnějších diskuzí o možnostech regulace činnosti soukromých vojenských společností. Konkrétně se pokusím představit nejen praktické, právní, ekonomické i politické klady a zápory jednotlivých možných regulačních mechanismů, nýbrž i ilustrovat, proč je stále složitě dospět ke konsenzu na regulačním rámci, který by vyhovoval všem relevantním aktérům.

Struktura tohoto článku je následující. V první části představuji škálu aktivit SVS a hlavní důvody, proč se stále více ozývají hlasy pro jejich regulaci. V následujících třech částech pak představuji tři primární možnosti pro regulaci SVS: 1) stávající mezinárodní regulační rámec, 2) dva v současné době nejpropracovanější národní regulační rámce Spojených států amerických a Jihoafrické republiky, 3) seberegulační mechanismy. Poněvadž

všechny stávající regulační mechanismy mají určité slabiny a nedostatky, prezentují v závěru této konzultace tezi, akceptovanou v současné době většinou expertů, podle níž může pouze multidimenzionální přístup dosáhnout rozumného stupně regulace aktivit SVS. Zároveň však poukazují na fakt, že shoda dosud nebyla nalezena minimálně ve dvou klíčových otázkách: co má vůbec být hlavním cílem regulace a která autorita/instituce má regulační funkce vykonávat v praxi. Existují sice určité regulační modely z jiných oblastí, z nichž lze vycházet i při hledání konsenzu ohledně regulace aktivit SVS, nezodpovězenou otázkou však zůstává, zda jsou klíčoví aktéři v současné době ochotni a schopni do tohoto procesu investovat dostatek času, peněz a energie.

ROZSAH AKTIVIT SOUKROMÝCH VOJENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ A DŮVODY PRO JEJICH REGULACI

Soukromé vojenské společnosti představují jeden z nejrychleji se rozvíjejících sektorů globální ekonomiky posledních několika let. Dnes již dobře zdokumentované masivní využití různých soukromých vojenských a bezpečnostních společností v Iráku je totiž pouhým vrcholkem masivního ledovce privatizace bezpečnosti. Soukromé společnosti v současné době dodávají tělesné strážce pro prezidenta Afghánistánu, piloty pro ozbrojená průzkumná letadla a bojové helikoptéry dohlížející na vykořenění pěstování drog v Kolumbii, poradce pro reorganizaci ozbrojených sil v Nigérii, v Bulharsku a na Tchaj-wanu, a dokonce i experty na obsluhu informačních a komunikačních systémů v americkém Northern Command v Coloradu, které je odpovědné za koordinaci reakcí na všechny útoky na Spojené státy americké. Kvůli kontroverzní povaze mnoha operací SVS sice často chybějí přesná data, nicméně informovaní pozorovatelé odhadují, že v současné době několik stovek těchto společností operuje ve více než stovce zemí po celém světě. Nejdůvěryhodnější veřejně dostupné odhady celkového ročního objemu zakázek jsou v oblasti stovek miliard amerických dolarů a při pokračování současného boomu SVS pravděpodobně i nadále porostou.⁵ Rozsah aktivit SVS je rovněž poměrně široký, i když v praxi se většina společností nevěnuje mediálně nejznámějším aktivitám vedení či přímé podpory boje (viz tabulka Skutečně realizované služby soukromých vojenských firem od konce studené války na straně 87).

Se stále masivnějším využíváním služeb SVS od počátku devadesátých let minulého století postupně narůstal počet negativních zkušeností s určitými aktivitami některých SVS a kritici SVS již také zdokumentovali poměrně velké množství případů hrubého porušování lidských práv (*Aning, 2001; Ante – Rock, 2004; Francis, 1999; Musah, 2002*), porušování zbrojních embarg OSN (*House of Commons..., 1999*) a „bezhlavého střelení civilistů“ zaměstnanci SVS (*Lehnardt, 2007; srovnej Norton-Taylor, 2008*). Pro ilustraci lze uvést jeden hojně medializovaný případ porušování lidských práv, týkající se jisté významné americké SVS, která v devadesátých letech minulého století získala kontrakt na výcvik bosenské policie. Někteří její zaměstnanci se zapletli do „*ponurého skandálu sexuálního otroctví*“ a byli obviněni „*z únosů, koupě a prodeje děvčat již od 12 let věku*“ (*Traynor, 2003*). Ačkoli se místní vedoucí SVS dokonce sám nahrál na video při znásilňování dvou dívek, žádný ze zaměstnanců zapletených do sexuálních zločinů a do prostituční aféry nebyl nikdy obžalován. Společnost je totiž všechny z Bosny odvolala, aby byli z dosahu místních úřadů. Nejvíce alarmující skutečností v celém případě je však to, že společnost údajně nejprve vyhrožovala, degradovala a později propustila zaměstnance, který na páchání této trestné činnosti poukázal jako první (*Singer, 2003 a, s. 222; O'Meara, 2002*).

Nejen v akademické sféře si proto mnozí kromě výše uvedeného varování prezidenta Eisenhowera vzpomněli i na několik století staré varování Niccola Machiavelliho, že nájemné vojsko „*je nedisciplinované, nespolehlivé a hamižné... [a] nedbá zákonů božích ani lidských*“ (*Machiavelli, 1974*). Ačkoli je třeba brát v úvahu rozdíly mezi nájemným vojskem v dobách středověku, vojenskoprůmyslovým komplexem za studené války a soudo-

Skutečně realizované služby soukromých vojenských firem od konce studené války

Bojová podpora	Logistika, zásobování, výcvik	Bezpečnostní služby a ostraha
Podpora vedení bojových operací	Budování jednotek a jejich výcvik	Osobní ochranka a VIP eskortní služby
Obsluha a údržba sofistikovaných zbraňových systémů	Zásobování, nákup a prodej vojenského materiálu a zbraňových systémů	Zajištění bezpečnosti klíčových instalací a personálu
Protipovstalecké operace	Strategické plánování	Monitorovací služby
Tzv. force multipliers activity	Výzkum a analýza hrozeb	Zajištění bezpečnosti doručení humanitární pomoci
Vojenské zpravodajství a analýza informací	Logistická podpora a údržba zařízení	Poradenství v krizových situacích (například únosy)
Dělostřelecká podpora	Odminování	Počítačové pirátství a ochrana před ním
Vojenské ženíjní práce	Administrace výběru daní	Zajištění bezpečnosti komunikačních kanálů
Letecká přeprava	Výcvik bezpečnostního personálu	Rušení signálu
Vojenský výcvik a plánování	Analýza krizových scénářů	Bezpečnostní audity

Pramen: vlastní výzkum; The Foreign and Commonwealth Office: *Private Military Companies: Options for Regulation*. London: The Stationery Office, 2002.

bými SVS, stejně jako možnost, že výše zmíněné incidenty několika SVS v Iráku a v Afghánistánu jsou vzhledem k celkovému počtu operací SVS a částkám do nich každoročně investovaným⁶ spíše výjimkou než pravidlem, v současné době již vzhledem k závažnosti dopadů i několika málo přehmatů a excesů SVS na konkrétní lidské životy a majetky převládá mezi experty a mnohými politiky názor, že aktivity SVS vyžadují určitou formu dohledu a/nebo regulace (*srovnej zejména The Foreign and Commonwealth Office, 2002; International Peace Institute, 2008*). Nedořešenou otázkou však zůstává, jak by tato regulace měla v praxi vypadat, tedy kdo by měl regulovat co a jakým způsobem.

Před představením v současné době již existujících mechanismů regulace aktivit SVS je třeba se zmínit o tom, že pro určitou část expertů i širší veřejnosti po celém světě je i nadále naprosto nepřijatelná samotná existence SVS. Jsou totiž vnímány jako novodobí a korporátní, nicméně ve své podstatě stále stejní žoldáci, jejichž využívání kritizoval již výše citovaný Machiavelli (*srovnej například Aning, 2001; Francis, 1999; Cleaver, 2000; Musah, 2002*). Tento pohled pramení z myšlenky, že soukromé užívání síly je obecně morálně nevhodné a problémy z něj pramenící jsou natolik zásadní, že je nelze žádnou, byť sebelepší regulací odstranit. Sarah Percyová tento typ morálních zábran nazývá námitkami o *statusu* SVS, které lze v podstatě řešit pouze zákazem činnosti SVS (*abolitionist approach*), a kontrastuje je s námitkami o *aktivitách* SVS, které naopak regulaci řešit lze (*Percy, 2007, s. 23*). Ačkoliv *abolitionist approach* má stále určité zastánce zejména v Radě pro lidská práva a ve Valném shromáždění OSN,⁷ obecně dnes v dostupné zahraniční literatuře převládá diskuze o tzv. *regulačním přístupu*, který se snaží eliminovat negativní

dopady aktivit SVS, nikoli však SVS samotné. V dalších částech této konzultace se proto primárně věnují právě možnostem regulace aktivit SVS a podrobně neanalyzují morální argumenty pro a proti zákazu činnosti soukromých vojenských společností (*hlavní argumenty zastánců abolitionist approach viz Percy, 2007*).

REGULAČNÍ MOŽNOST ČÍSLO 1: MEZINÁRODNÍ REGULAČNÍ RÁMEC

Ačkoli jsou soukromé vojenské společnosti typu Blackwater či KBR relativně novým fenoménem mezinárodní bezpečnosti, účast soukromých osob a/nebo skupin soukromých osob v „cizích“ válečných konfliktech je fenoménem stejně starým jako válčení samotné. V zahraniční literatuře existuje velké množství příkladů využití placených soukromých sil v různých historických epochách (*Aning, 2001; Brayton, 2002; Cleaver, 2000; Francis, 1999; Singer, 2003 a; Jäger – Kimmel /eds./, 2007*), což podle Petera W. Singera pouze dokládá v dnešní době často opomíjený fakt, že z historického hlediska je privatizace válčení relativně běžnou praxí: „*Obecně rozšířený pohled je, že válčení provozují veřejné armády bojující za společné cíle. To je však idealizace. V průběhu historie byly často účastníky válek výdělečné soukromé entity neloajální k žádné vládě. Ve skutečnosti je totiž monopol státu na použití násilí z historického pohledu spíše výjimkou než pravidlem.*“ (*Singer, 2003 a, s. 19.*)

Přestože, anebo právě proto, že jsou soukromé společnosti spojené s vedením válek po staletí, neexistuje doposud žádná všeobecně přijímaná definice ani konsenzus o postavení SVS v mezinárodním právu. Z dostupné literatury lze však alespoň identifikovat tři široce uznávaná kritéria, která jsou tradičně užívána pro potřeby definice privátních osob účastnících se cizích konfliktů, tzv. žoldnérů:

- 1) Jsou cizí danému konfliktu (nejsou tedy občany bojujícího státu či států).
- 2) Jsou primárně motivováni touhou po soukromém zisku.
- 3) Účastní se přímo bojů.

I tato kritéria jsou však již na první pohled značně nejasná. Gerry Cleaver například uvádí, že zatímco „*žoldněř je jistě někdo, kdo bojuje ve válce pro peníze*“, stejné kritérium by mohlo „*být také aplikováno na všechny profesionální vojáky a kdejaký mravokárce by tak mohl argumentovat, že všechny profesionální vojáky můžeme považovat za žoldněře svého druhu*“ (*Cleaver, 2000, s. 132*). Zkrátka, jak trefně poznamenala Ingrid Detterová, největší potíž s těmito tradičními kritérii spočívá v tom, „*kdo rozhodne, co motivuje člověka*“ (*Detter, 2000, s. 147*).

Mnoho SVS, které se objevily v devadesátých letech minulého století, splňuje většinu, nebo dokonce všechna tradiční definiční kritéria žoldněřství. Většina expertů nicméně tvrdí, že současné SVS vykazují několik dalších „moderních“ charakteristických rysů, které je odlišují od jejich starších předchůdců. Steven Brayton (*Brayton, 2002, s. 305*) například uvádí, že většina současných soukromých vojenských společností:

- 1) Zřetelně prezentují podnikatelské image.
- 2) Otevřeně obhájí a propaguje svou užitečnost a profesionalitu.
- 3) Využívá mezinárodně přijímaných právních a finančních nástrojů pro realizaci svých transakcí.
- 4) Podporuje jen mezinárodně uznané vlády.

Někteří analytici navíc zdůrazňují nutnost oddělit kategorii tzv. soukromých bezpečnostních společností (dále jen SBS). Poukazují na to, že SBS jsou entity, které poskytují pouze hlídače budov a/nebo zajišťují bezpečnostní systémy proti tzv. „slušným obyčejným zločincům“ typu vloupání, odcizení automobilu a dalším (*Aning, 2001; Cleaver, 2000; Mu-sah, 2002; Shearer, 1998*). V konfliktních oblastech se však na první pohled jasný rozdíl mezi SVS a SBS často stává velmi nejasným, což je i hlavním důvodem, proč v této konzultaci používám pouze termín soukromé vojenské společnosti a jemu odpovídající zkratku SVS. Někteří experti se navíc domnívají, že z hlediska možností regulace SVS je jasné rozlišení mezi aktivitami firem mnohem přínosnější než snahy o jejich přibližnou katego-

rizaci (O'Brien, 2007, s. 39), a to i vzhledem k tomu, že mnohé SVS jsou integrální součástí nadnárodních společností s poměrně širokým spektrem nabízených služeb.⁸ I nejčastěji používaná klasifikace aktivit SVS na ofenzivní a defenzivní je však podle názoru některých expertů kontraproduktivní (Lehnardt, 2007, s. 147–148), a to i z hlediska mezinárodního humanitárního práva (dále jen MHP), které sice dosud nemá specifická ustanovení, týkající se přímo regulace SVS a jejich aktivit, což však neznamená, že se SVS netýkají vůbec žádná ustanovení MHP. Většiny individuálních zaměstnanců SVS se totiž týkají pravidla MHP ohledně statusu válečných zajatců, zacházení během zatčení či použití síly, která vyplývají pro všechny účastníky válečných konfliktů zejména ze *Ženevských úmluv* z roku 1949.⁹ Je však nutné dodat, že SVS i jejich zaměstnanci by si měli být vědomi, že v současnosti převládá názor, že mohou využívat statusu válečného zajatce, pouze pokud jsou osobami, které doprovázejí nějakou národní armádu, ale které samy přímo nebojují (Dowd-Beck, 2007; Végh, 2008).

Obecně lze tedy konstatovat, že absence jasné definice SVS je největším problémem všech snah o regulaci aktivit SVS na mezinárodním poli. Absence jasné definice je však do určité míry také důsledkem dvou výše uvedených protichůdných přístupů k aktivitám SVS, tedy zda činnost SVS zcela zakázat či regulovat. Tento názorový střet je patrný ve všech diskuzích o SVS a ve své podstatě je soustředěn na otázku, zda by tyto společnosti měly být vnímány jako „novodobí“ žoldnéři. Problematika žoldněřství je totiž v několika konvencích mezinárodního práva pokryta, zejména pokud se týká definičních pokusů. Pro ilustraci lze uvést tři nejdůležitější konvence mezinárodního práva v tomto směru: *Konvence pro eliminaci žoldněřství v Africe (Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa)* od Organizace africké jednoty (OAJ) z roku 1979, článek 47 I. *Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám* z roku 1977 a *Mezinárodní konvence o boji proti najímání, využívání, financování a výcviku žoldněřů (International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries)* z roku 1989.

Podle *Konvence pro eliminaci žoldněřství v Africe* je žoldněřem každý, kdo není občanem státu, proti němuž jsou jeho činy vedeny, a kdo je zaměstnaný, najatý nebo vědomě spojený s osobou, skupinou nebo organizací, jejímž cílem je:

- a) svrhnout silou zbraní nebo jakýmkoli jinými prostředky vládu daného členu Organizace africké jednoty,
- b) podkopávat nezávislost, územní celistvost či normální fungování institucí daného státu,
- c) blokovat jakýmkoli prostředky aktivity kteréhokoli národněosvobozenického hnutí uznaného Organizací africké jednoty.

Konvence dále uvádí, že „zločin žoldněřství“ je spáchán všemi jednotlivci a/nebo skupinami, které pomáhají, spoluúčastní se a/nebo praktikují žoldněřství, a zavazuje všechny své signatáře k využití všech dostupných prostředků k vykořenění žoldněřské aktivity v Africe (Geldenhuys, 2002, s. 17). V odborné literatuře lze vysledovat konsenzus, že členské státy OAJ definovaly žoldněřství velmi specifickým způsobem, který je výslovně zaměřen na jejich vlastní problémy s aktivitami žoldněřů (Kwakwa, 1990, s. 84). Studie britského Ministerstva zahraničí například poukazuje na to, že by definice OAJ nezahrnula zaměstnance nechvalně známých Executive Outcomes (bývalá jihoafrická SVS) v Sierre Leone a v Angole ani nikoho, kdo pracuje pro vládu uznanou OAJ (*The Foreign and Commonwealth Office*, 2002, s. 4). V každém případě se však zaměstnanci SVS zajatí na území státu, který ratifikoval tuto konvenci OAJ, vystavují riziku, že jim nebude přiznán status válečného zajatce, a proto mohou být stíháni nejen za zločiny vraždy či za držení zbraní, nýbrž i za zločin žoldněřství (Dowd-Beck, 2007, s. 123).

Článek 47 I. *Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám* definuje pojem žoldněř následovně:

- a) je specificky rekrutovaný lokálně anebo v zahraničí za účelem bojovat v ozbrojeném konfliktu;

- b) skutečně se přímo účastní bojů;
- c) je motivovaný účastnit se bojů zejména touhou po soukromém zisku a jsou mu skutečně slíbeny stranou nebo jménem strany účastníci se konfliktu materiální kompenzace podstatně větší, než je slíbena nebo placena účastníkům konfliktu v podobných hodnotnostech a funkcích z řad ozbrojených složek této strany;
- d) není občanem strany účastníci se konfliktu ani obyvatelem teritoria kontrolovaného stranou konfliktu;
- e) není členem ozbrojených sil strany účastníci se konfliktu;
- f) nebyl vyslán státem, který není účastníkem konfliktu, na oficiální cestu jako člen ozbrojených sil.

K tomu je důležité poznamenat, že tato definice je kumulativní, to jest, žoldněř je definován jako někdo, na koho lze aplikovat *všechno* výše uvedené. Navíc jak uvádí Louise Doswald-Becková, kritéria uvedená v bodě a) a d) lze těžko aplikovat na soudobé SVS: „*Nemusí nutně platit, že je SVS »rekrutována« k boji, a to i pokud její zaměstnanci nakonec bojují, pokud smlouva specifikuje, že má hlídat určité místo či zařízení či provádět vojenský výcvik... [Rovněž – poznámka autora] není vůbec jasné, zda je podmínka v bodě [d)] aplikovatelná na stát inkorporující SVS (pak by se všemi jejími zaměstnanci bylo nakládáno jako s občany tohoto státu) či na jednotlivé zaměstnance, nebo na oboje.*“ (Doswald-Beck, 2007, s. 122.)

Z tohoto důvodu, ačkoli poskytuje jednu z nejpoužívanějších právních definic žoldněřství, je článek 47 zároveň natolik úzký a nepřesný, že ve skutečnosti jen těžko bude někdo někdy takto definován. Jak podotkl právní expert Geoffrey Best, „*každý žoldněř, který se nebe není schopen vyloučit z této definice, si zaslouží být zastřelen – a jeho právník s ním*“ (Geoffrey Best, citováno dle Kwakwa, 1990, s. 73–74).

Mezinárodní konvence o boji proti najímání, využívání, financování a výcviku žoldněřů vychází z článku 47 I. *Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám*, ale její definiční rozsah je mnohem širší. Někteří právní experti uvádějí, že pokrývá „*dokonce i žoldněře vně rámce ozbrojeného konfliktu*“ (Kwakwa, 1990, s. 85). Konvence žoldněře totiž definuje nejen jako jedince, který splňuje kritéria a) až e) článku 47, nýbrž uvádí, že žoldněřem je také jedinec, který v každé jiné situaci:

- a) je speciálně rekrutovaný lokálně nebo v zahraničí k účelu účasti ve smluveném aktu násilí zaměřeném na:
  - I. svržení vlády nebo jiné podryvání ústavního pořádku státu, nebo
  - II. podryvání územní celistvosti státu;
- b) je motivovaný účastnit se této činnosti zejména touhou po významném soukromém zisku a je pobízený slibem nebo platbou materiální kompenzace;
- c) není ani občanem, ani obyvatelem státu, proti němuž je takový akt zaměřen;
- d) nebyl poslán žádným státem na oficiální pracovní cestu;
- e) není členem ozbrojených sil státu, na jehož teritoriu je akt podniknut.

Cílem tohoto definičního rozšíření bylo ukončit diskuze o tom, zda článek 47 platí pouze pro mezistátní konflikty a pro války národního osvobození, což by znamenalo, že vnitrostátní konflikty zůstávají mimo rámec jeho ustanovení (Clever, 2000, s. 132). Vzhledem ke skutečnosti, že přes 90 % soudobých ozbrojených konfliktů je vnitrostátního charakteru (Eriksson – Wallensteen, 2004), poskytuje konvence poměrně významné definiční objasnění. Vstoupila však v platnost až v říjnu 2001, tedy plných dvanáct let poté, co byla sepsána, a to i přesto, že vyžadovala pouze 22 ratifikací členských států OSN, aby se stala součástí mezinárodního práva. Navíc je závazná pouze pro ty státy, které ji již ratifikovaly (Kwakwa, 1990, s. 85), což doposud učinilo pouhých 30 států, přičemž žádný z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN k této konvenci zatím ani nepřistoupil (*International Peace Institute*, 2008, s. 20). Nicméně stejně jako v případě konvence OAJ i konvence OSN představuje spíše *abolitionist approach* k SVS, jejichž zaměstnancům nejen nepříznává status válečného zajatce, nýbrž vyžaduje, aby byli obviněni ze zločinu žoldněřství

na území států, které konvenci ratifikovaly. Na rozdíl od konvence OAJ však ze své jurisdikce vylučuje využití soukromých vojenských služeb ve prospěch státu (zatímco jejich využití proti státu je stále považováno za zločin), čímž konvence OSN přímo vybízí k rozlišení mezi „legitimními a nelegitimními žoldněři“, což spíše odpovídá regulačnímu přístupu k SVS (*Gaultier et al., 2001, s. 29*).

Rozmanitost pokusů o zákaz a/nebo alespoň nějakou regulaci tradičního žoldněřství a později i korporátních SVS je pro dokumenty z pera OSN charakteristická a dobře reflektuje rozdílnost pohledů jednotlivých členských států na tuto problematiku. Již v době studené války existovaly rozdíly ideologické, kdy „žoldněřství“ bylo často vnímáno jako nástroj západních kapitalistických zemí využívaný k potlačování snah o národní sebeurčení, v praxi však i mnohé vlády nově dekolonizovaných států (bez ohledu na svou politickou ideologii) rychle pocítily potřebu ponechat si alespoň určitý prostor pro využití služeb soukromých vojenských a bezpečnostních společností. Zároveň však především vlády rozvojových zemí měly největší zájem o znemožnění využití služeb těchto firem a jednotlivců ostatními aktéry, zejména pak opozičními a povstaleckými skupinami na svém území (*International Peace Institute, 2008, s. 20*). Tyto ve své podstatě protichůdné potřeby pak v rámci OSN vedly k dosud pokračujícímu střetu zastánců *abolitionist* a *regulatory* přístupů k SVS. Zastáncům prvního přístupu se například v roce 1987 podařilo dosáhnout dostatečné podpory států v tehdejší Komisi OSN pro lidská práva pro ustanovení postu zvláštního zpravodaje pro problematiku žoldněřství, nicméně tento post byl v roce 2005 zrušen. Stalo se tak i vzhledem ke stále rostoucí kritice občanských hnutí po celém světě, jejichž zástupci sice mnohdy souhlasili s *abolitionist* názory zvláštního zpravodaje OSN, avšak vnímali je jako poplatné éře žoldněřů typu Boba Denarda, Jeana Schrammeho či Mika Hoareho, který nemá se současnými SVS mnoho společného (*Francis, 1999, s. 320; Musah, 2002, s. 912*).

Od roku 2005 v rámci OSN funguje také pracovní skupina, zabývající se pouze aktivitami SVS, která se v reakci na masivní využití SVS v Iráku zaměřila zejména na problematiku *off-shore* rekrutace zaměstnanců těchto společností. Dále byl rovněž zřízen rudimentární mechanismus, umožňující jednotlivcům podat stížnost na aktivity SVS, nicméně stále mu chybí dostatečná politická podpora nejen ze strany států, v nichž jsou nejvýznamnější SVS registrovány, nýbrž i ze strany států, které si služby SVS najímají. Stejně tak chybí i podpora SVS samotných, ačkoli v poslední době existují určité indicie o změně této situace (*International Peace Institute, 2008, s. 21*). I přesto, že stále více představitelů OSN, včetně speciálního reprezentanta generálního tajemníka pro obchod a lidská práva Johna Ruggieho či zvláštního zpravodaje OSN pro mimosoudní, hromadné a arbitrární popravdy Philipse Alstona, veřejně reflektuje „nutnost větší regulace“ SVS, dospěla nedávno studie *Beyond Market Forces* Mezinárodního institutu míru (*International Peace Institute – IPI*) k závěru, že coby mezivládní organizace je OSN „ochromena protichůdnými politikami států, a proto nenabízí vhodnou platformu pro multiaktérový proces, který je potřebný k dosažení globálního regulačního rámce přijatelného pro SVS“ (*International Peace Institute, 2008, s. 21*). Větší naděje proto tato studie vkládá do tzv. *Swiss Initiative*, což je mezivládní proces, iniciovaný právním oddělením švýcarského Ministerstva zahraničí a Mezinárodní komisí Červeného kříže, které se od roku 2004 zasazují o přijetí dokumentu, který by jednoznačně potvrdil stávající právní závazky států ve vztahu k aktivitám SVS a zároveň zdokumentoval „good practises“ států v této oblasti.¹⁰ Tato snaha dosud kulminovala 17. září 2008, kdy 18 států, včetně všech stálých členů Rady bezpečnosti OSN a významných soudobých exportérů (například Jihoafrické republiky) i příjemců SVS (zejména Irák a Afghánistán), souhlasilo s podpisem výše popsaneho dokumentu, nyní známého jako *Dokument z Montreux* (*Montreux Document /International Peace Institute, 2008, s. 22/*). Pouze čas však ukáže, zda tento explicitně nezávazný dokument skutečně nabízí jednu z možných cest k mezinárodní regulaci aktivit soukromých vojenských společností.¹¹

REGULAČNÍ MOŽNOST ČÍSLO 2: NÁRODNÍ REGULAČNÍ RÁMEC

Z výše uvedeného je zřejmé, že v současné době neexistuje žádné ucelené mezinárodněprávní schéma regulující operace SVS. Jejich činnost se proto dnes nejčastěji řídí zákony státu, v němž jsou registrované, méně často pak zákony státu, v němž operují. Není proto překvapením, že mnozí experti i politici považují národní regulační rámce za nejvhodnější způsob, jak přinést větší kontrolu a odpovědnost této oblasti (*srovnej například Caparini, 2007; Lehnardt, 2007; O'Brien, 2007; International Peace Institute, 2008; The Foreign and Commonwealth Office, 2002; Schneiker, 2007; naopak kritika snah o regulaci na národní bázi viz například Singer, 2004 b*). Problémem však je, že národní regulační rámce se od sebe výrazně liší, a to od úplného zákazu po spoléhání na seberegulační tržní mechanismy. Protože není možné v tomto textu podat podrobný přehled právních a jiných regulačních mechanismů ve všech státech a protože mnohé státy pro aktivitu SVS dosud žádné specifické regulační mechanismy nevytvořily (*Caparini, 2007; Cockayne, 2007*), zaměřím se v této části pouze na dva nejdůležitější exportéry služeb SVS – na Spojené státy americké (USA) a na Jihoafrickou republiku (JAR).¹² Vzhledem k značně odlišnému přístupu k regulaci SVS však příklady USA a JAR dobře ilustrují klíčové výhody a nevýhody možných národních regulačních rámců. Stručný přehled regulačních mechanismů v dalších státech pak nabízí tabulka Přehled národních regulačních opatření, týkajících se činnosti SVS (viz strana 93).

Spojené státy americké

V USA lze aplikovat více než padesát federálních a státních zákonů na různé aktivity SVS, včetně držení zbraní, výcviku cizinců či postavení a povinností zaměstnanců SVS z hlediska MHP (*International Peace Institute, 2008, s. 12*). Americké zákony se sice příliš nezabývají definicí žoldnéřství,¹³ velmi podrobně jsou ale naopak pokryty transfery *know-how*, služeb a zboží obecně klasifikovaných jako „zahraniční vojenská asistence“ (*foreign military assistance*). Na území USA je totiž registrováno velké množství firem nabízejících bezpečnostně-příbuzné služby v zahraničí a americký přístup ke kontrole exportu těchto služeb je proto relativně rozvinutý a obsáhlý, přičemž základním výchozím předpokladem je, že vývozy bezpečnostních služeb jsou primárním komponentem zahraniční vojenské asistence, a proto by měly podporovat strategické zahraniční a národní bezpečnostní cíle USA. Konkrétně export těchto služeb ze strany SVS umožňuje americké vládě uvolnit národní americké síly z méně důležitých úkolů (jako například závazky trénovat zahraniční vojáky nebo policii) či nabídnout výcvik a další služby zemím, které mohou vyvolat spory doma nebo v zahraničí, pokud by byly vykonávány přímo americkou armádou (*Caparini, 2007, s. 159*).

Legislativa USA obsahuje dva systémy pro obchodní převod obranně-bezpečnostních artiklů a služeb do zahraničí:

- 1) přímé komerční prodeje (*direct commercial sales – DCS*), kdy společnosti prodávají přímo zahraničním subjektům na bázi schválené exportní licence;
- 2) mezivládní program známý jako *Zahraniční vojenské prodeje (the Foreign Military Sales – FMS)*, v jehož rámci žádná další licence není vyžadována.

Hlavním obecným legislativním instrumentem, který řídí přímý prodej obranných artiklů a služeb, je *Zákon o kontrole exportu zbraní (Arms Export Control Act of 1968, 22 USC §§ 2778-96 /1994 & Supp. 1996/ – AECA)*, který výslovně stanovuje, že americký prezident je oprávněn kontrolovat import a export a poskytuje poučení/poradenství o zahraniční politice těm osobám z USA, které jsou zahrnuty v exportu a importu takového artiklu a služeb. AECA je pak aplikován skrze tzv. *Regulace mezinárodního obchodu se zbraněmi (International Traffic in Arms Regulations of 2001, 22 CFR §§ 120–30 /2001/ – ITAR)*, které definují obranné služby a specifikují registrační a licenční postupy, včetně donucovacích prostředků, zahrnujících pokuty a tresty za jejich porušení. V praxi místo prezidenta USA kontrolu dodržování pravidel ITAR vykonává Oddělení pro kontrolu obranného obchodu (*Directorate of Defense Trade Controls – DDTC*) na americkém

Přehled národních regulačních opatření, týkajících se činnosti SVS

Austrálie	Rekrutace žoldnéřů na území Austrálie a účast australských občanů v boji v zahraničních nevládních ozbrojených skupinách jsou protizákonné
Rakousko	Existuje legislativa regulující vznik vojenských asociací, ale nebyla dosud aplikována na SVS
Belgie	Zákon zakazující působení občanů Belgie v zahraničních armádách z roku 1979 není dosud uplatňován
Kanada	Zákaz působení občanů Kanady v zahraničních ozbrojených silách bojujících proti aliančnímu státu
Dánsko	Rekrutace zahraničních ozbrojených sil na území Dánska a působení dánských občanů v zahraničních armádách jsou trestné
Finsko	Rekrutace občanů Finska do zahraničních ozbrojených složek je trestná, je možné trestat finské občany za kriminální činy spáchané v zahraničí
Francie	Účast žoldnéřů v bojových operacích v ozbrojených konfliktech a organizace a vedení takovýchto operací jsou trestné
Německo	Neexistuje legislativa ohledně aktivit SVS, žoldněřské aktivity nejsou trestné
Řecko	Rekrutace žoldnéřů na území Řecka je protizákonná
Itálie	Žoldněřství, stejně jako rekrutace, výcvik, financování a použití žoldáků jsou zakázány
Japonsko	Neexistuje žádná relevantní legislativa
Nizozemsko	Rekrutace zahraničních ozbrojených sil na území Nizozemska a působení nizozemských občanů v zahraničních armádách jsou trestné
Nový Zéland	Žoldněřské aktivity, stejně jako rekrutace, výcvik, financování a použití žoldáků jsou zakázány a trestány vězením
Norsko	Rekrutace do zahraničních ozbrojených sil bez souhlasu krále a formování, účast a podpora privátních vojenských organizací jsou protizákonné
Portugalsko	Občané Portugalska se nesmějí účastnit bojových akcí v zahraničí, ale mohou nabízet vojenské poradenství a technickou podporu zahraničním armádám
Rusko	Žoldněřské aktivity a rekrutace, výcvik a/nebo financování žoldáků jsou trestány vězením
Španělsko	Pouze příslušníci španělských ozbrojených sil mají zakázáno účastnit se žoldněřských aktivit
Švédsko	Rekrutace do zahraničních armád a podobné služby jsou bez povolení vlády nezákonné
Švýcarsko	S výjimkou Švýcarské gardy ve Vatikánu je působení občanů Švýcarska v zahraničních armádách zakázáno
Ukrajina	Žoldněřské aktivity jsou trestány vězením

Pramen: Schneider, Andrea: National Regulatory Regimes for PSMCs and their Activities: Benefits and Shortcomings. In: Jäger, Thomas – Kümmel, Gerhard (eds.): Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, s. 409.

Ministerstvu zahraničí. DDTC má proto pravomoc vést vyšetřování podezřelých přestupků, pozastavit nebo revokovat licenční souhlas, a dokonce i iniciovat trestní stíhání. Pokuty za porušení ITAR jsou potenciálně vysoké – až do výše jednoho milionu dolarů pro SVS a až deset let vězení pro privátní osoby. Navíc firma může být zbavena exportních privilegií a možnosti uzavírat kontrakty s vládou po dobu až tří let (Caparini, 2007, s. 161). Z hlediska veřejného monitoringu činnosti SVS je však poněkud problematické, že ačkoli DDTC musí poskytovat výroční a čtvrtletní zprávy o poskytnutých autorizacích Kongresu, existuje jen velmi málo veřejně dostupných informací o konkrétních typech služeb, které byly autorizovány. SVS samotné pak musejí ze zákona zveřejňovat pouze minimum informací – podle ustanovení ITAR je to pouze jméno země, v níž je schválený kontrakt realizován, a obecný přehled exportovaných služeb (Caparini, 2007, s. 162). Navíc jakmile jednou Kongres kontrakt schválí, neexistuje již žádný monitorovací mechanismus pro kontrolu jeho průběhu a plnění.

Druhým způsobem, který americké SVS mohou využít pro prodej obranně-bezpečnostních služeb zahraničním zákazníkům, je FMS. Je to v podstatě mezivládní systém a tvoří část bezpečnostní asistence autorizované v rámci AECA pro potřeby podpory americké zahraniční a bezpečnostní politiky. Na kontrakty realizované v rámci FMS se nevztahuje výše popsaný licenční režim ITAR a Pentagon je využíván jako prostředník pro jejich realizaci, za což si účtuje tři procenta z celkové ceny kontraktu. V praxi tedy ihned po podpisu tzv. *Dopisu nabídky a přijetí* (*Letter of Offer and Acceptance – LOA*) vládou kupující země Agentura pro spolupráci v obranné bezpečnosti (*Defence Security Cooperation Agency – DSCA*) amerického Ministerstva obrany přímo nakupuje položky nebo služby od amerických SVS (Caparini, 2007, s. 166). Tento systém podporuje velmi blízké propojení firem, které exportují obranně-bezpečnostní služby, s americkou zahraniční politikou a americká vláda je proto jednoznačně největším a nejdůležitějším klientem SVS registrovaných v USA (Avant, 2007). Tato úzká propojenost na jednu stranu americké SVS motivuje neprovozovat činnosti podkopávající americké zahraniční zájmy (neboť by velmi pravděpodobně přišly o veškeré vládní kontrakty), na druhou stranu se však zejména v Iráku ukázalo, že i americká vláda se vzhledem k momentálně příliš vysoké poptávce po službách SVS může stát příliš závislou na nabídce služeb nabízených několika málo velkými firmami typu KBR, které si pak mohou dovolit své kontrakty opakovaně předražovat. Zejména v Iráku k této praxi nahrával v současné době již málo užívaný systém úhrady služeb SVS podle principu „náklady-plus“ (*cost-plus*), kdy americká vláda automaticky platila veškeré náklady za realizaci služeb plus „rozumný“ fixní zisk úměrný výši celkových nákladů. V tomto systému plateb totiž SVS přirozeně mají motivaci vykázat co možná nejvíce služeb za co možná nejvyšší ceny, neboť si tak automaticky zvyšují svůj zisk.¹⁴ Zároveň je také v rámci FMS slabá kontrolní role Kongresu, neboť podobně jako v případě ITAR musejí být DSCA dopředu hlášeny pouze kontrakty převyšující 50 milionů dolarů.¹⁵ Kontrakty lze navíc snadno rozdělit na menší části, což také většina SVS ráda činí právě proto, aby se vyhnula dohledu ze strany Kongresu.

Pokud se týká postavení a povinností zaměstnanců amerických SVS z hlediska MHP, je problémem americké legislativy zejména fakt, že dosud žádný akt nepokrývá všechny aktivity SVS a stávající regulatorní rámec je navíc do značné míry založen na předpokladu, že SVS samotné a jejich personál podléhají efektivní kontrole agentur americké vlády. Jak však uvádí zpráva IPI: „*Slabiny tohoto předpokladu jsou dobře známé. Například dosud byla zahájena pouze dvě trestní stíhání proti kontraktorům v Iráku a v Afghánistánu – i přes početné věrohodné zprávy o porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva personálem SVS. I přes postupné rozšiřování americké civilní a vojenské trestní jurisdikce na SVS operující v zahraničí většina právních opatření »zůstává na papíře«. Americká vláda nemá k dispozici potřebné vnitřní mechanismy (například pro vyšetřování excesů SVS ve válečných zónách) a dohody o spolupráci se zahraničními partnery nutně pro uvedení zákonů do praxe.*“ (International Peace Institute, 2008, s. 12.)

Většina amerických opatření navíc ignoruje stále globálnější charakter zásobovacích kanálů SVS a většina z nich je stále zaměřena pouze na kontrakty mezi americkou vládou (zejména pak Ministerstvem obrany) a americkými SVS. Zcela mimo jakoukoliv americkou regulaci se proto nacházejí *off-shorové* SVS a aktivity pracovníků rekrutovaných mimo USA. I v případě SVS kontraktovaných přímo americkou vládou je však občas problémem přesně určit, kdo je konkrétně odpovědný za co, a to nejen kvůli rozšířenému fenoménu subkontraktování částí větších zakázek dalšími (často neamerickými) SVS, ale také díky tomu, že americká vláda v současné době nemá dostatek odborníků na monitoring jednotlivých zakázek. Například v Iráku totiž na více než 6500 kontraktů uzavřených v roce 2005, mnohé v řádech miliard dolarů, dohlíželo pouhých 41 vládních úředníků (Witte, 2005, s. E01).

Pokud se týká samotných SVS, podle *Zákona o autorizaci národní obrany (National Defence Authorization Act of 2008, HR 4986 §§ 841, 861-2 /2008/)* SVS pracující pro Ministerstvo obrany mohou spadat do jurisdikce tzv. *Jednotného kodexu vojenské spravedlnosti (Uniform Code of Military Justice)*, jímž se řídí veškeré vojenské složky USA. To je sice posun vpřed oproti dosavadní praxi, kdy zejména SVS v Iráku díky rozhodnutí amerického okupačního správce Paula Bremerera nespádaly pod irácké právo a zároveň se na ně díky působení mimo USA vesměs nevztahovalo ani americké právo (Avant, 2004), nicméně zmíněný kodex se stále vztahuje pouze na SVS pracující pro Ministerstvo obrany a mnohé kontrakty SVS jsou udělovány jinými ministerstvy (například kontrakty firmy Blackwater jsou převážně od Ministerstva zahraničí).¹⁶ Proto od roku 2007 americký Kongres provádí revize dalších dvou zákonů – *Zákona o válečných zločinech* z roku 1996 (*War Crimes Act of 1996, 18 USC § 2441 /2000/*) a *Zákona o extraterritoriální jurisdikci* z roku 2000 (*Military Extraterritorial Jurisdiction Act of 2000, 18 USC §§ 3261-67 /2000/*), které by mohly lépe zacelit přetrvávající právní nejasnosti ohledně jurisdikce ve vztahu k osobám a k firmám, které buď doprovázejí americké ozbrojené síly anebo jsou USA najaty pro působení v oblastech, kde vedou vojenské operace (Editorial, 2008).

Na závěr je také třeba se zmínit o fenoménu, který patrně není specifický pouze pro některé SVS registrované v USA, nicméně se o něm právě nyní v USA živě diskutuje. Jde o existenci tzv. černých operací (*black operations*), které jsou vládami úmyslně zadávány mimo existující národní kontrolní rámce. Ačkoli spolehlivé údaje o těchto operacích neexistují, v případě USA například u zmínované firmy Blackwater podle investigativního žurnalisty Jeremyho Scahilla (*Scahill, 2009*) mohou tyto operace představovat až 10 % všech kontraktů a v minulosti zahrnovaly i kontrakty pro CIA na zajištění či likvidaci vrcholných představitelů Tálibánu a al-Káidy (al-Qá'ida). Peter W. Singer (*Singer, 2003 a, s. 208–209*) zase jako příklad uvádí opakované a dlouhodobé utajování vybraných operací amerických SVS v Kolumbii před kontrolou ze strany Kongresu. Podle dalších autorů je v této souvislosti třeba se zmínit i o existenci úzkých vazeb mezi mnohými SVS a vysoko postavenými úředníky ve vládách západních států,¹⁷ které zadávání černých operací značně usnadňují a naopak velmi komplikují efektivní implementaci i těch nejpropracovanějších regulačních rámců nejen na národní úrovni.

Jihoafriická republika

Přístup Jihoafrické republiky (JAR) k aktivitám SVS je do značné míry reakcí na situaci, která nastala po pádu velmi militarizovaného režimu apartheidu, kdy se podle některých odhadů až 30 % příslušníků rozpuštěných oddílů apartheidních ozbrojených sil (*South African Defence Force – SADF*) stalo zaměstnanci různých SVS (Cock, 2005), zejména pak neslavně proslulé firmy Executive Outcomes. V reakci na značně kontroverzní aktivity této firmy v Sierra Leone, v Angole a v Papui-Nové Guineji v devadesátých letech minulého století vláda národní jednoty v čele s Nelsonem Mandelou přijala v roce 1998 *Zákon o zahraniční vojenské pomoci (Foreign Military Assistance Act, Act No. 15 of 1998 – FMAA)*, který měl dva hlavní cíle:

- 1) zakázat žoldněství definované jako „*přímou účast v ozbrojeném konfliktu pro privátní obohacení*“;
- 2) regulovat zahraniční vojenskou asistenci, definovanou jako „*poradenské služby a výcvik, personální, finanční, logistickou, zpravodajskou a operační podporu, rekrutaci personálu, zdravotnické a parazdravotnické služby nebo zprostředkování materiálu*“ stranám, zapojeným do ozbrojeného konfliktu v zahraničí.

Pokud se týká regulační části FMAA, podobně jako v USA byl specifikován licenční režim, podle něhož všechny obranně-bezpečnostní služby vyvážené do zahraničí musejí být nejprve prozkoumány a schváleny exekutivním orgánem vlády – Národní komisí pro kontrolu konvenčních zbraní (*National Conventional Arms Control Committee – NCACC*), která je odpovědná ministerstvům obrany a zahraničních věcí. Ta by se při udělování licencí jednotlivým SVS měla řídit nejen jihoafrickými národními zájmy, ale i principy mezinárodního práva a má brát v úvahu i možnosti ohrožení lidských práv, míru a celkové stability v místě realizace služeb (*Caparini, 2007, s. 169*). Na rozdíl od amerického systému je specifikován i následný mechanismus pro monitoring a NCACC má rovněž pravomoc zpětně revokovat již udělenou licenci v případě porušení kontraktu či při změně situace v přijímající zemi. FMAA lze také v určitých případech uplatňovat i extraterritoriálně a v případě porušení zákona hrozí 10 let vězení či pokuta jeden milion randů (*Schreier – Caparini, 2005, s. 107*).

Ani jihoafrický regulační systém není však bez problémů. První nedostatek spočívá v příliš vágních definicích pojmů zahraniční vojenská asistence a bezpečnostní služby, které přímo vybízejí k hledání mezer v FMAA. Další problém spočívá v tom, že FMAA je aplikovatelný pouze na existující ozbrojené konflikty a na strany přímo se těchto konfliktů účastníci, přičemž jsou navíc explicitně stanoveny výjimky pro „*humanitární a/nebo civilní aktivity zaměřené na ulehčení situace civilistů*“. Téměř všechny jihoafrické SVS působící od roku 2003 v Iráku¹⁸ proto ani nepožádaly o získání licence v rámci režimu FMAA, a to i přesto, že jihoafrická vláda v roce 2004 jednoznačně designovala Irák za „*místo ozbrojeného konfliktu*“, čímž explicitně potvrdila platnost FMAA pro tuto oblast. Dvě jihoafrické SVS následně o licenci pro působení v Iráku skutečně požádaly, avšak v Iráku zůstaly činné i poté, co jim licence NCACC nebyla udělena. Je tedy zřejmé, že kvůli nedostatku zdrojů a patrně i politické vůle nebyla JAR schopna efektivně monitorovat dodržování FMAA, a to nejen v Iráku. Ačkoli zcela jednoznačně tisíce jihoafrických občanů a desítky jihoafrických SVS prodávaly a stále prodávají vojenské a bezpečnostní služby v zahraničních konfliktech, dosud bylo na základě FMAA potrestáno jen minimum z nich, a to navíc poměrně malými finančními pokutami (*Caparini, 2007, s. 170*). Jako nedostatek FMAA někteří experti vnímají i poměrně široké diskreční pravomoci při udělování licencí ze strany Ministra obrany a naopak velmi slabý mechanismus kontroly ze strany Parlamentu, který nemá v celém licenčním procesu ani poradní úlohu (*Singer, 2004 a, s. 539*).

V reakci na výše uvedené nedostatky FMAA se jihoafrická vláda v roce 2005 pokusila aktualizovat a posílit národní regulační rámec pro aktivity SVS pomocí nového *Zákona o zákazu žoldněřské činnosti a zákazu a regulaci určitých aktivit v oblasti ozbrojeného konfliktu* (*Prohibition on Mercenary Activity and Prohibition and Regulation of Certain Activities in an Area of Armed Conflict Bill*). Tento návrh zákona měl ošetřit zejména následující aspekty regulace SVS (*Caparini, 2007, s. 174*):

- 1) zrušit možnost, aby SVS mohly jakékoli své aktivity deklarovat jako humanitární asistenci, a tím se vyhybat nutnosti získat povolení pro realizaci těchto aktivit;
- 2) posílit extraterritoriální aplikace zákona tak, aby se jednoznačně vztahoval i na osoby, které nejsou občany JAR, ale které poskytují bezpečnostní nebo jiné podpůrné služby v oblastech ozbrojeného konfliktu;
- 3) stanovit speciální výjimky pro činy „*spáchané během bojů vedených lidem s cílem uplatnění práva na národní osvobození, sebeurčení, nezávislosti proti kolonialismu*“

nebo během „*odporu vůči okupaci, agresi nebo dominanci nepřátelských nebo zahraničních sil*“.¹⁹

Vládní návrh zákona stanovuje také povinnost pro všechny jihoafrické občany hledající práci v zahraničí v oblasti vojenských nebo bezpečnostních služeb, aby se registrovali u NCACC a získali povolení k takovéto práci. Formou dlouhého seznamu je pak specifikováno, co přesně spadá do definice bezpečnostních služeb a předložený zákon rovněž vyžaduje, aby se u NCACC zaregistrovaly všechny jihoafrické humanitární organizace, které chtějí působit v konfliktní zemi a využívat zde služeb SVS. Dále návrh specifikuje, že žádný občan nebo permanentní rezident JAR nemůže působit v jakékoli zahraniční vojenské síle, včetně národní armády jakéhokoli státu, pokud k tomu nemá povolení od NCACC. NCACC navíc může povolení odebrat, pokud se daná osoba zúčastní jako člen zahraniční ozbrojené síly ozbrojeného konfliktu, který není v souladu s jihoafrickou zahraniční politikou nebo jinak porušuje povolovací kritéria stanovená v návrhu zákona (*Caparini, 2007, s. 174–175*).

Výše uvedený návrh zákona byl téměř okamžitě podroben tvrdé kritice doma i v zahraničí. Domácí i zahraniční humanitární organizace se obávaly možných komplikací při distribuci humanitární pomoci. Striktnější extrateritoriální tón se nezamlouval zejména americkým a britským diplomatům, kteří jej označili za odporující mezinárodnímu právu. Někteří bezpečnostní experti také varovali, že speciální výjimka pro osvobozencká hnutí může vést k situaci, kdy občané JAR mohou volně nabízet služby povstalcům v Iráku, zatímco v případě stejné nabídky pro SVS pracující pro vládu Iráku či USA by museli žádat o licenci (*Caparini, 2007, s. 174–175; International Peace Institute, 2008, s. 13*). Zákon byl proto částečně přepracován – zmizela zejména extrateritoriální ustanovení pro cizince a výjimka pro osvobozencká hnutí – a v srpnu 2006 byl přijat první komorou Parlamentu. Dosud se nicméně stále čeká na vyjádření druhé komory Parlamentu, zastupující jednotlivé provincie JAR. Dají se proto ještě očekávat určité úpravy, i když zásadní změny v celkovém znění zákona nejsou příliš pravděpodobné.

REGULAČNÍ MOŽNOST ČÍSLO 3: SEBEREGULACE SVS

I přes nevalnou reputaci některých SVS představuje seberegulace možnost, která podle názoru některých expertů musí být „nedílnou“ součástí jakéhokoli regulačního rámce na mezinárodním poli (*Drutschmann, 2007, s. 454–455*). Zatímco vynucování dodržování národních a mezinárodních regulačních pravidel je mnohdy komplikované, pomalé a drahé, přičemž pravidla samotná jsou desítky let pozadu za aktuální situací a praxí SVS, regulační rámec obsahující určitou míru neformální seberegulace by mohl být relativně efektivní a aktuální. I mnohé SVS totiž zjistily, že „*dlouhodobá životaschopnost [privátního vojenského a bezpečnostního – poznámka autora] byznysu závisí na schopnosti SVS demonstrovat schopnost sloužit jako činitel veřejného pořádku a nikoli jako jeho hrozby*“ (*International Peace Institute, 2008, s. 15*). Přitom dnes již málokdo otevřeně obhájuje názor, že standardní tržní mechanismy jsou to samy o sobě schopné zajistit. Jak uvádí Simon Chesterman a Chia Lehnardtová, trhy sice mohou být nástrojem regulace, „*nicméně fungují takto pouze tam, kde existuje soutěž, očekávání opakovaného setkávání se a volný tok informací*“ (*Chesterman – Lehnardt, 2007, s. 254*).

Trh se službami SVS však mnohé z těchto podmínek nesplňuje. Kontrakty jsou často vnímány jako striktně jednorázové a i v případě dlouhodobých kontraktů pro vládu USA existuje pouze minimální veřejná informovanost o jednotlivých kontraktech. V některých oblastech (například Irák) pak poptávka po službách SVS převyšuje jejich momentální nabídku a někteří kritici SVS (a nutno podotknout, že po nedávné globální finanční krizi i mnozí ekonomové) odmítají již samotnou tezi o samoregulační funkci volného trhu (viz výše, dále srovnej například *Cockayne, 2007; Drutschmann, 2007*). Největší kritici SVS a zastánci *abolitionist approach* navíc poukazují na to, že pokud je jediným regulačním mechanismem střetávání nabídky a poptávky, alespoň určitá část „*nezbedných*“ (*rogue*)

SVS bude ochotna nabízet své služby komukoli, kdo za ně dobře zaplatí. Většina etablovaných SVS sice ve svých materiálech uvádí, že své služby nabízí pouze mezinárodně uznávaným vládám a mezinárodním organizacím (vládním i nevládním), existují však určité indicie, že se některé SVS nevyhýbají ani spolupráci s mnohem méně kredibilními entitami. Podle Singerova názoru (*Singer, 2003 b, s. 52*) existují spekulace o tom, že některé SVS v minulosti pracovaly i pro nadnárodní zločinecké organizace. Zpráva Mezinárodního konsorcia investigativních novinářů (*International Consortium of Investigative Journalists*) pak dokonce uvádí, že některé SVS zejména v tzv. nefunkčních státech (*failed states*) běžně „přecházejí mezi tajnostmi opředěnými světy obchodu, organizovaného zločinu a terorismu“ (*International Consortium of Investigative Journalists, 2002, s. 2*).

Píše než volnou ruku trhu proto dnes mnozí experti a alespoň oficiálně i mnohé SVS preferují snahy o formulaci a implementaci standardů kvality, transparentnosti a zodpovědnosti SVS při poskytování bezpečnostních a vojenských služeb. V zásadě lze tyto snahy analyzovat na třech úrovních. První z nich představuje hodnocení stávajícího úsilí konkrétních jednotlivých SVS formulovat, implementovat a dodržovat své vlastní firemní standardy. Druhou úroveň pak představují snahy v současné době již existujících asociací SVS, které se rovněž snaží o vytváření určitých standardů, platných pro všechny své členy. Třetí, byť dosud poměrně málo probádanou úroveň je regulační potenciál samotných kontraktů mezi SVS a kupci jejich služeb.

Snahám jednotlivých SVS o seberegulaci dosud v odborné literatuře nebylo věnováno příliš pozornosti. Částečně je to zřejmě důsledek názoru zastánců *abolitionist* přístupu k SVS, že tyto snahy představují pouze jakousi zástěrku či *public relations* aktivitu, a proto je nelze brát vážně. Nicméně jak uvádějí autoři nedávno publikované zprávy *Beyond Market Forces*, apriorní odmítání všech snah SVS o vytváření a implementaci vlastních standardů kvality, transparentnosti a zodpovědnosti vede k riziku, „že několik málo závažných prohřešků minoritou aktérů povede k volání po regulaci, která nebude dostatečně brát v úvahu snahy dalších aktérů implementovat a dodržovat standardy, které by měly v první řadě prohřeškům [SVS – poznámka autora] předcházet“ (*International Peace Institute, 2008, s. 16*). Tým expertů IPI provedl proto analýzu více než čtyřiceti SVS, které nabízejí své služby i ve velmi rizikových konfliktních zónách typu Iráku, Afghánistánu, Kolumbie či Súdánu, tedy v těch oblastech, kde je zvýšená potřeba opatření pro dohled na dodržování lidských svobod a mezinárodního práva. Tato analýza ukázala, že většina SVS si je vědoma užitečnosti etických standardů, a proto na svých webových stránkách a ve svých propagačních materiálech proklamují podporu a respektování *Dobrovolených principů bezpečnosti a lidských práv a Univerzální deklarace lidských práv* z roku 1948. Do jaké míry se jednotlivé SVS a jejich zaměstnanci těmito standardy skutečně v praxi řídí, sice zůstává otevřenou otázkou, nicméně podle analýzy IPI mnohé SVS mají k dispozici konkrétní implementační opatření pro další standardy (vnitřní pravidla chování, operační procedury a postupy a podobně), které dodržování externích standardů v oblasti lidských práv nepřímo podporují. Je však důležité se zmínit o tom, že většina SVS tyto vnitřní standardy vytvořila pouze pro své vlastní zaměstnance až po tlaku ze strany národních regulátorů, a proto většinou zcela opomíjejí případy třetích aktérů poškozených v průběhu realizace kontraktu s danou soukromou vojenskou společností: „Z dokumentů poskytnutých [zkoumanými SVS – poznámka autora] na základě anonymity vyplývá, že SVS nemají opatření pro možné či reálné případy porušování lidských práv jejich zaměstnanci, ať už přímo svým jednáním, či skrze obchodní partnery... [Většina dokumentů SVS – poznámka autora] pouze vyžaduje, aby zaměstnanci »spolupracovali« při vyšetřování prohřešků národními autoritami, nespécifikují však, co by tato spolupráce měla zahrnovat a jak by měla být posuzována vůči jakýmkoli závazkům ohledně uchování obchodního tajemství...“ (*International Peace Institute, 2008, s. 18*.)

V praxi navíc existuje značný počet případů, kdy SVS potrestaly, či dokonce soudně žalovaly ty své zaměstnance, kteří nahlásili případy porušování lidských práv jinými za-

městnanci dané SVS (*War on Want, 2006*). Celkově proto zpráva IPI konstatovala, že existují četné vnitřní slabiny při implementaci a dodržování vnitřních standardů SVS, přičemž standardy samotné jsou často „příliš široce formulované, bez efektivního monitoringu a mechanismů pro vynucení jejich dodržování“ (*International Peace Institute, 2008, s. 18*).

Asociace SVS, které se rovněž snaží o vytváření určitých standardů, platných pro všechny své členy, představují druhou možnou alternativu seberegulace. V následujících odstavcích je proto představena nejstarší a v současné době největší asociace SVS²⁰ – Asociace pro mezinárodní mírové operace (*International Peace Operations Association – IPOA*), která zastřešuje více než čtyřicet převážně amerických SVS nabízejících služby v oblasti „míru a stability“.²¹ IPOA byla založena v roce 2000, přičemž již v dubnu 2001 byl participujícími SVS přijat první *Kodex chování (Code of Conduct)*, jehož dvanáctá varianta vstoupila v platnost v únoru 2009 (*IPOA, 2009 a*). Signatáři tohoto dokumentu se zavazují, že budou své služby nabízet „ve prospěch mezinárodního míru a lidské bezpečnosti“ a při jejich realizaci se budou řídit mezinárodním právem a konvencemi o lidských právech.²² Specificky je rovněž obecně deklarována důležitost dodržování následujících principů: lidských práv, transparentnosti, odpovědnosti, bezpečnosti či etiky. Na webových stránkách IPOA je rovněž volně k dispozici dokument *Vynucování normy (Standards Enforcement)*, na jehož dodržování od roku 2006 dohlíží komise, složená ze zástupců participujících SVS, a formulář pro podání stížnosti pro porušení *Kodexu chování* na jakoukoli SVS, která je členem IPOA (*IPOA, 2009 b*). Asociace nabízí také placené výukové semináře, kterou jsou zaměřeny na možnosti implementace *Kodexu chování* v konfliktních oblastech, nicméně nemá k dispozici žádné právní mechanismy pro vynucení plného dodržování svých standardů v praxi. Kromě obecných benefitů, jako jsou dobré jméno asociace a z toho vyplývající posílení reputace participujících SVS, přístup k expertize IPOA či propagace SVS ze strany IPOA, rovněž dosud neexistují žádné specifické pobídky pro vstup do této asociace.

Neadekvátnost mechanismů IPOA pro dohled a vynucení dodržování stanovených standardů se podle názoru mnohých expertů jasně ukázala na případu firmy Blackwater, na niž konkurenční SVS po jejím výše zmiňovaném incidentu v Iráku v září 2007 podaly stížnost pro porušení *Kodexu chování*. Blackwater na to zareagoval vystoupením z asociace s odůvodněním, že se jedná o snahu konkurence poškodit dobré jméno společnosti s cílem získat její lukrativní zakázky od amerického Ministerstva zahraničí. Konkrétně se představitelé Blackwateru obávali, že během vyšetřování mohou uniknout informace, které by tisk mohl využít k její diskreditaci (*Waller, 2007, s. 151*). Po vystoupení Blackwateru muselo být automaticky ukončeno i prošetřování podané stížnosti, neboť IPOA nemá investigativní pravomoc nad prohrěšky nečlenů asociace. Podle názoru některých expertů byl Blackwater alespoň donucen z IPOA vystoupit po nátlaku dalších členů asociace, kteří údajně argumentovali ohrožením její reputace (*International Peace Institute, 2008, s. 106*). Obecně nicméně spíše převládá názor, že tento případ jasně ukázal limity seberegulace, a to i vzhledem k tomu, že v dubnu 2008 americké Ministerstvo zahraničí bez jakýchkoli připomínek obnovilo smlouvy s Blackwaterem, týkající se jejich kritizovaných služeb v Iráku (*CNN, 2008*).

Opakované zadávání zakázek společností, které v minulosti porušily smluvní podmínky a/nebo jejich akce a praktiky vzbudily přinejmenším rozpaky, vedlo některé experty k volání po reformě vlastního mechanismu zadávání kontraktů ve smyslu učinit jej efektivnějším nástrojem pro regulační dohled na činnosti SVS. Například Laura A. Dickinsonová (*Dickinson, 2007, s. 218*) uvádí, že kontrakty jsou prostředkem vojenské privatizace a jako takové by mohly přinést i to, co lze nazvat normami a hodnotami veřejného mezinárodního práva, do soukromého sektoru. V současné praxi zadávání zakázek však většinou kontrakty coby prostředky regulace činnosti SVS nejsou využívány. Částečně to vyplývá z důvodů již výše rozebíraných u národních regulačních rámců – zejména jde

o velmi malý počet a v některých případech i o neschopnost a nezalost vládních úředníků rozhodujících o veřejných zakázkách a o následném monitorování, prověřování a sankcích v případě porušování smluvních podmínek. Navíc kromě států existují i mnozí další odběratelé služeb SVS, kteří by sice mohli lépe využít svou kupní sílu prostřednictvím kontraktů k regulaci SVS, nicméně jejich potřeby a zájmy jsou natolik různorodé, že je velmi komplikované dosáhnout shody na univerzálních kupních praktikách, které by podpořila většina zákazníků SVS. Navíc jak podotýká Deborah Avantová (*Avant, 2007, s. 188–190*), možnosti zákazníků SVS výrazně ovlivňuje jejich (ne)schopnost zvolit si pouze takové služby, které by skutečně odrážely jejich zájmy a potřeby. Mnozí zákazníci nejsou totiž dostatečně kompetentní, a/nebo nemají dostatečné informace, aby dělali dobré volby. Nedostatečná kompetence na straně zákazníků SVS tak umožňuje zejména velkým SVS formovat zákazníkovi preference spíše než naopak. Podle kritiků SVS navíc při závislosti na smluvních kontraktech a volném trhu hrozí komodifikace (*commodification*) bezpečnosti, kdy politická moc nad kontrolou použití soukromého násilí bude primárně rozdělena podle přístupu k bohatství (*Avant, 2007, s. 187*), což sebou nese obecnější riziko institucionalizace dělení bezpečnosti pro „bohaté“ a „chudé“.

* * *

Z výše uvedeného přehledu možností regulace činnosti SVS vyplývá, že všechny z nejčastěji diskutovaných stávajících regulačních mechanismů mají své slabiny a nedostatky. Mezinárodní regulační rámec je zásadně limitován neshodami ohledně samotné definice SVS a dlouhotrvajícími spory mezi zastánci *abolitionist* a *regulačních* přístupů. Mezinárodní právo je rovněž v současné době pouze částečně aplikovatelné na některé aspekty činnosti SVS a jejich zaměstnanců, obecně však dosud explicitně problematiku činnosti korporátních SVS spíše nepokrývá. Národní regulační rámce se od sebe značně liší ve svých cílech, v rozsahu regulovaných aktivit SVS i ve způsobech vlastní regulace. Z analýzy dvou dosud nejpropracovanějších regulačních rámců v USA a v JAR navíc vyplývá, že i regulace na národní úrovni se potýká s definičními dilematy a v podstatě je stále o krok zpět za neustále se vyvíjejícím byznysem SVS. Patrně jsou i nedostatky v oblastech monitoringu a vynucování dodržování smluvních závazků SVS, přičemž se ukazuje, že ani státy jako USA nemají dostatečné kapacity a podle názoru některých expertů ani dostatek politické vůle pro vyšetřování všech závažných přestupků, zejména pokud k nim dochází či jsou páhány subkontraktory mimo jejich území. Možnosti seberegulace jsou v prvé řadě omezeny specifikami trhu s bezpečnostními a vojenskými službami, která výrazně komplikují a podle názoru některých expertů přímo vylučují fungování standardních samoregulačních mechanismů volného trhu. Samoregulace činnosti SVS prostřednictvím asociacních uskupení, která dosud formulovala určité standardy a kodexy pro činnost SVS a chování jejich zaměstnanců, se rovněž zatím jeví jako nedostatečná, zejména vzhledem k absenci fungujících vynucovacích mechanismů a k omezené členské základně těchto asociací. Určitou možnost pro zlepšení samoregulačních mechanismů trhu se službami SVS může do budoucna představovat lepší koordinace zákazníků SVS, kteří by společně mohli lépe využít svou kupní sílu prostřednictvím kontraktů i ke zlepšení regulace činnosti SVS. V současné době však kontrakty coby mechanismus regulace SVS nejsou příliš využívány a kritici SVS navíc jako iluzorní odmítají již samotnou ideu samovolné regulace prostřednictvím mechanismu střetávání nabídky a poptávky na volném trhu.

Nejnovější studie možností regulace SVS se proto vesměs shodují v argumentaci, že pouze multidimenzionální přístup může dosáhnout rozumného stupně regulace SVS. Jak uvádí Andrew Bearpark a Sabrina Schulzová: „*Regulace musí být zároveň zavedena na různých úrovních; bude muset zahrnovat národní i mezinárodní komponenty a zahrnout byznys samotný skrze určitý stupeň seberegulace. Tyto různé stupně regulace musejí být*

komplementární a nesmějí arbitrárně rozměňovat kontrolu mezi několik aktérů... [Různé stupně regulace – poznámka autora] jsou nezbytné, protože neexistuje žádná »šablona pro všechny«, podle níž lze regulovat společnosti v různých zemích jedním a tím samým způsobem.“ (Bearpark – Schulz, 2007, s. 240–241.)

Existuje rovněž konsenzus, že efektivita všech regulačních možností je přímo závislá na kvalitě a kvantitě dohlížecích a vynucovacích mechanismů, které jsou pak dále závislé na dostatečném přísunu prostředků a vůle pro jejich využití v praxi, zejména ze strany vlád klíčových států exportujících a importujících služby SVS (Bearpark – Schulz, 2007, s. 245; Caparini, 2007, s. 177; Lehnardt, 2007, s. 150; Percy, 2007, s. 28). Je také zřejmé, že při určování zodpovědnosti za konkrétní prohřešky je třeba rozlišovat mezi SVS samotnými (tedy jejich vedením/vlastníky) a jejich zaměstnanci (O'Brien, 2007, s. 40). Mnohé studie akcentují také nutnost existence mechanismů pro stížnosti třetích stran, které se cítí poškozeny aktivitami konkrétních SVS (International Peace Institute, 2008, s. 29). V neposlední řadě pak také obecně panuje shoda, že ačkoli regulace aktivit SVS musí být vedena na více úrovních, je primární zodpovědností států, aby takováto regulační opatření byla co možná nejdříve přijata a efektivně implementována (Chesterman – Lehnardt, 2007; International Peace Institute, 2008; Singer, 2003 b).

Shoda naopak nebyla dosud nalezena minimálně ve dvou klíčových otázkách: co má být cílem regulace a která autorita/instituce má regulační funkce vykonávat v praxi. Hledání odpovědi na obě otázky je komplikováno nejen výše uvedenými definičními dilematy a diskuzemi mezi zastánci *regulačního* a *abolitionist* přístupu, nýbrž i rozdílnými pohledy států, v nichž jsou SVS registrovány, privátních i státních zákazníků SVS, vlastníků SVS a třetích stran, které jsou nějakým způsobem působením SVS přímo či nepřímo ovlivňovány. Každý z těchto aktérů má odlišné zájmy, a proto se liší i jejich představy o nutnosti, rozsahu, formě a cílech mechanismů, které by regulovaly činnost SVS. Obecně lze proto sice konstatovat existenci shody o nutnosti nějaké formy regulace aktivit SVS, avšak seznam toho, co konkrétně by tato regulace měla zajistit, je poměrně dlouhý a názory na to, co na něm považovat za prioritní, se různí. Zatímco pro kritiky SVS je větší prioritou číslo jedna, aby při využití služeb SVS nedocházelo k ohrožení míru, bezpečnosti a porušování lidských práv, soukromá klientela se obává zejména ekonomického poškozování ze strany SVS. Mnohé vlády i někteří experti se pak zase zejména obávají podkopávání vládních opatření a národní suverenity států. Zároveň většina aktérů požaduje, aby regulací byla zajištěna zodpovědnost SVS za jejich korporátní aktivity a za aktivity jejich zaměstnanců, stejně jako transparentnost a legálnost těchto aktivit (Kinsey, 2006, s. 135).

I pokud zůstaneme pouze v oblasti argumentů zastánců regulačního přístupu, je z výše uvedeného textu rovněž jasně patrná neexistence shody na ideálním regulačním rámci pro aktivity SVS. Popsané regulační mechanismy navíc představují pouze nejčastěji diskutované možnosti, existují však i mnohé další modely, o nichž by se mohlo rovněž uvažovat. Podle nejnovější studie IPI (International Peace Institute, 2008) představuje právě analýza existujících regulačních rámců používaných v jiných odvětvích (nejen) globálního byznysu nejhodnější způsob, jak sblížit dosud mnohdy diametrálně odlišné pohledy co možná největšího počtu relevantních aktérů. Konkrétně na základě podrobné analýzy více než třiceti různých regulačních rámců IPI identifikoval sedm typů existujících implementačních standardů a vynucovacích rámců, které kombinují různé druhy regulační autority a obsahují specifické procesy, mechanismy a komponenty, které by v budoucnu mohly být využity při tvorbě nového regulačního rámce pro aktivity SVS (viz tabulka Sedm typů existujících implementačních standardů a vynucovacích rámců potenciálně využitelných pro regulaci činnosti soukromých vojenských společností na straně 102). Sám o sobě sice žádný z těchto modelů nelze kompletně převzít pro regulaci SVS, nicméně mohou posloužit jako odrazový můstek při hledání odpovědi alespoň na některé z výše uvedených nedořešených otázek.

Seven typů existujících implementačních standardů a vynucovacích rámců potenciálně využitelných pro regulaci činnosti soukromých vojenských společností

Implementace standardů (preventivní opatření) vedená <i>agentem</i>	Vynucování standardů (reaktivní opatření) vedená <i>agentem</i>	Vynucování standardů (reaktivní opatření) prováděná <i>společně účastníky</i>	Vynucování standardů (reaktivní opatření) prováděná <i>účastníky individuálně</i>	Žádné reálné opatření pro vynucování standardů
<p>Implementace standardů (preventivní opatření) vedená <i>agentem</i></p>	<p>1. Hlídač (watchdog): Geneva Call, Mezinárodní výbor Červeného kříže, Children and Armed Conflict</p>	<p>4. Kluby (clubs): (Implementace částečně prováděná účastníky, částečně vedená agentem klubů; vynucování prováděné společně účastníky)</p>	<p>5a. Harmonizační opatření – s určitou implementací vedenou agentem: Mezinárodní úřad pro náklady zvířat, Clear Voice</p>	<p>6. Referenční sdružení (clearinghouses): British Association of Private Security Companies, Private Security Company Association of Iraq</p>
<p>Implementace standardů (preventivní opatření) vedená samotnými účastníky</p>	<p>2. Soudy a tribunály: Soudy pro potírání otroctví, Arbitrážní soud pro sport, Mezinárodní organizace práce, Tripartita</p>	<p>FATF, Global Compact, IPOA, Organizace pro zákaz chemických zbraní</p>	<p>5b. Harmonizační opatření – s exkluzivní implementací ze strany účastníků: Kodex Evropské unie o obchodu se zbraněmi, Směrnice OECD pro nadnárodní firmy</p>	<p>7. Pravidla chování (code of conduct): <i>Sarajevo Process</i>, Wolfsburg, Equator, Global Reporting Initiative</p>
	<p>3. Audity, certifikace, licencování a ratingové rámce: Kimberly Process, kreditní ratingové agentury, Fair Labor Association</p>			

Pramen: International Peace Institute: Beyond Market Forces: Feasibility Study on a Standards Implementation and Enforcement Framework for the Global Security Industry. New York: International Peace Institute, 2008, s. 153, http://www.ipinst.org/asset/file/366/consult_draft.pdf (přístup: 20. 12. 2008)

Stejně jako u regulačních modelů představených v tomto textu zůstává však nezodpovězenou otázkou, zda kombinací několika samo o sobě nedokonalých a poměrně různorodých modelů lze skutečně vytvořit jakýsi dokonalý model pro regulaci SVS, a to zejména vzhledem k tomu, že v současné době neexistuje shoda o tom, jak by vůbec ideální regulace SVS měla vypadat. I do budoucna navíc budou některé vlády využívat určité SVS pro černé operace a některé SVS budou nadále pracovat pro kohokoli, kdo jim za to zaplatí, a to bez ohledu na případnou existenci sebestopracovnějších regulačních mechanismů. Tento argument by však neměl sloužit jako výmluva pro představitelé relevantních akterů, proč neinvestovat drahocenný čas a peníze do hledání, formulace a následné implementace vhodných standardů a vynucovacích mechanismů regulace činnosti SVS. Na každém trhu se totiž nacházejí hazardní hráči a nelegální transakce a operace zdaleka nejsou jen výsadou SVS. V případě mnohých aktivit SVS nejde však jen o způsoby maximalizace zisku, nýbrž i o konkrétní lidské životy. I přes všechny zmiňované komplikace při hledání vhodného regulačního rámce pro aktivity SVS je proto dobré mít na paměti parafrázi jednoho známého rčení – bezpečnostní problematika je příliš důležitá na to, aby byla zcela ponechána v rukou SVS. I nedokonalý regulační mechanismus je proto v případě činnosti SVS lepší než žádný mechanismus.

¹ Projev ze 17. ledna 1961 je v originále následující: "We have been compelled to create a permanent armament industry of vast proportions... the total influence, economic, political even spiritual is felt in every city, every state house, every office of the federal government. We recognize the imperative need for this development yet we must not fail to comprehend its grave implications. In the councils of government we must guard against the acquisition of unwarranted influence wither sought or unsought by the military-industrial complex. The potential for the disastrous rise of misplaced power exists and will persist. We must never let the weight of this combination endanger our liberties or democratic processes." (Dostupné například na: <http://mcadams.posc.mu.edu/ike.htm>)

² Od roku 2003 až do konce roku 2007 působilo v Iráku vždy více zaměstnanců SVS než vojáků z jakékoli země, včetně USA. Podle údajů Ministerstva obrany USA v červnu 2009 působilo v Iráku 119 706 zaměstnanců SVS, přičemž jejich počet údajně klesá od roku 2008 a momentálně je o deset procent nižší než počet vojáků USA. Naopak v Afghánistánu počet zaměstnanců SVS v posledních měsících výrazně narostl z necelých 20 000 v prosinci 2008 na 74 000 v červnu 2009 (citováno dle Cole, 2009). Pro srovnání lze dodat, že v první válce v Perském zálivu v roce 1991 byl poměr zaměstnanců SVS a vojáků národních armád 1 ku 100 (Working Group on Private Military Companies, 2004, s. 4).

³ V tomto textu je používán původní a známější název společnosti Blackwater, ačkoli nedávno došlo k jejímu přejmenování na Xe. O důvodech tohoto přejmenování se spekuluje (viz například Privateforces.com, 2009). Na nových oficiálních webových stránkách této SVS (<http://www.xecompany.com/>) není žádné vyjádření k dispozici.

⁴ Spolu s mnoha dalšími incidenty je shrnuto již i v několika filmových dokumentech: *Iraq For the Sale*, *The War Profiteers*; *Shadow Company*; *Frontline Private Warriors*; *BBC4 Storyville: Why We Fight*.

⁵ Diskuze o tom, jak velký je celkový roční obrat SVS, se kvůli nedostatku veřejně dostupných dat vedou pouze na úrovni kvalifikovaných odhadů. Proto se domnívám, že podrobný rozbor metodologií používaných k výpočtu ročního obratu SVS není pro potřeby této studie nezbytně nutný. Pro ilustraci lze citovat data z červnové zprávy oficiální americké vyšetřovací komise, která pro Kongres USA zkoumala kontrakty se SVS v Iráku a v Afghánistánu – od roku 2001 do roku 2008 podle ní došlo k nárůstu celkového ročního objemu zakázek (pouze) Ministerstva obrany USA z 92 miliard dolarů na 200 miliard dolarů.

⁶ Například kritizovaným SVS KBR a Blackwater byly a jsou i nadále udělovány kontrakty v miliardách dolarů (více viz Kinsey, 2006).

⁷ I v rámci OSN se však najdou mnozí zastánci využívání služeb SVS a OSN samotná také v praxi mnohé služby SVS již několik let využívá (viz například Bureš, 2006).

⁸ Společnost KBR se například primárně zaměřuje na dodávky technologických a investičních celků a společnost Halliburton se významně angažuje v těžbařském průmyslu a při výstavbě infrastruktury. Jeden z anonymních recenzentů této konzultace se proto domnívá, že by se regulace společností angažujících se v krizových regionech neměla omezovat pouze na společnosti poskytující čistě vojenské či bezpečnostní služby, nýbrž i na jejich „mateřské“ nadnárodní korporace.

⁹ Někteří autoři proto dokonce uvádějí, že prvním mezinárodněprávním pokusem o regulaci soukromých vojenských aktivit byla již Haagská konvence z roku 1907, která při specifikaci podmínek neutrality států specificky neuváděla povinnost zákazu žoldnéřství s tím, že ani neutrální stát nemá povinnost bránit svým či cizím občanům v nabízení vojenských aktivit za úplatu mimo své území (více viz Millard, 2003).

¹⁰ Více informací o této iniciativě je k dispozici na: <http://www.eda.admin.ch/psc>

- ¹¹ Nejnovější kritickou analýzu kladů a záporů nabízí jeden z odborných poradců Swiss Initiative – James Cockayne (Cockayne, 2009).
- ¹² Téměř všechny národní normy a zákony, týkající se aktivit SVS, jsou k dispozici na webových stránkách Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces (viz <http://www.privatesecurityregulation.net>).
- ¹³ Jedinou mně známou výjimkou v tomto směru je Neutrality Act z roku 1937 (22 USC §§ 441, 448 /2000/), který zakazuje rekrutaci žoldnérů na americké půdě pro válečné konflikty, v nichž prezident vyhlásil neutralitu Spojených států amerických.
- ¹⁴ U firmy Halliburton američtí armádní kontrolóři opakovaně poukazují na předražování nabízených služeb až o 40 %, což jen v roce 2004 činilo 1,8 bilionu amerických dolarů (Singer, 2004 a, s. 7).
- ¹⁵ Pro členské státy NATO, Austrálii, Nový Zéland a Japonsko je tato hranice 100 milionů dolarů (Caparini, 2007, s. 163).
- ¹⁶ V této souvislosti je také třeba se zmínit o právním dopadu nové mezivládní dohody U.S.-Iraq Status of Forces Agreement z roku 2008, který umožňuje irácké vládě stíhat kontraktory pracující pro americké Ministerstvo obrany. Zejména po výše zmíněných incidentech SVS Blackwater v roce 2007 se totiž požadavek alespoň určité kontroly a právní jurisdikce nad závažnými prohřešky zaměstnanců zahraničních SVS stal jedním z klíčových požadavků irácké vlády. V praxi však zatím podle anonymního recenzenta tohoto textu irácké úřady tuto novou pravomoc příliš nevyužívají, i když alespoň SVS Blackwater bylo v lednu 2009 iráckou vládou zamítnuto udělení licence k dalšímu působení na území Iráku (Privateforces.com, 2009).
- ¹⁷ Dobře zdokumentováno je to například v případě správní rady americké SVS MPRI, která je skoro výlučně složena z vysloužilých vysokých důstojníků americké armády, včetně penzionovaného generála, který velel americkým operacím v Bosně; další penzionovaný generál byl zvláštním poradcem Pentagonu pro Bosensko-chorvatskou federaci (Silverstein, 2001). Podle Singerova názoru zodpovědní činitelé MPRI „udržují těsné kontakty se svými bývalými kolegy ve veřejných službách, přičemž v mnoha případech jde o jejich bývalé podřízené. Tyto vztahy pak společnosti zajišťují trvalý přísun obchodních tipů a informací.“ (Singer, 2003 a, s. 120–121.)
- ¹⁸ Celkem v Iráku dosud působilo alespoň deset jihoafrických SVS, které údajně zaměstnávaly 1500 až 8000 lidí (Caparini, 2007, s. 172).
- ¹⁹ Tento bod byl přidán v důsledku reflexe faktu, že cizinci hráli důležitou roli při podpoře Afrického národního kongresu v dobách apartheidu, kdy byl postaven mimo zákon, ale identifikoval se jako hnutí za osvobození (Caparini, 2007, s. 174).
- ²⁰ Druhou nejznámější asociací je British Association of Private Security Companies (BAPSC – <http://www.bapsc.org.uk>), která ovšem byla založena teprve v roce 2006. Stále proto ještě pracuje na souboru podrobnějších operačních pravidel pro své členy a nemá rovněž žádný standardní mechanismus pro podávání stížností pro jejich zákazníky. V současné době často diskutovanou asociací je i Private Security Company Association of Iraq (PSCAI – <http://www.pscai.org>), založená v roce 2004 s cílem zaplnit koordinační vakuum po ukončení fungování Coalition Provisional Authority. V praxi se proto tato asociace zabývá zejména koordinací aktivit svých členů vůči irácké vládě a zahraničním vojenským silám působícím na území Iráku, dále pak ryze praktickými záležitostmi typu registrace vozidel pro SVS působící v Iráku. Asociace nemá však žádný monitorovací mechanismus pro kontrolu činnosti svých členů a podle dostupných informací se o jeho vytvoření ani neuvažuje. Kromě omezených zkušeností se standardy a mechanismy IPOA není proto zatím možné dostatečně kvalifikovaně posuzovat fungování tohoto potenciálního typu seberegulace v praxi.
- ²¹ Kompletní seznam SVS sdružených v IPOA je k dispozici na: <http://ipoaworld.org/eng/currentmembers.html>
- ²² Úplný seznam konvencí je k dispozici na: <http://www.ipoaworld.org/eng/codeofconduct12en.html>

Literatura

- Aning, Emmanuel Kwesi (2001): Whither Africa's Security in the New Millennium: State- or Mercenary-Induced Stability? *Global Society*, Vol. 15 (2001), No. 2, s. 149–171.
- Ante, Spencer E. – Rock, Stan (2004): The Other U.S. Military. *Business Week*, 31. 5. 2004, s. 76.
- Avant, Deborah (2007): The emeing markt for private military services and the problems of regulation. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 181–195.
- Avant, Deborah (2004): Think Again: Mercenaries. *Foreign Policy*, July/August 2004.
- Bearpark, Andrew – Schulz, Sabrina (2007): The future of the market. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 240–250.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul (2004): Conclusion: What Future for Peace Operations? *Brahimi and Beyond. International Peacekeeping*, Vol. 11 (2004), No. 1, s. 183–212.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul – Griffin, Stuart (2004): *Understanding Peacekeeping*. Cambridge, UK: Polity Press, 2004.
- Brayton, Steven (2002): Outsourcing War: Mercenaries and the Privatisation of Peacekeeping. *Journal of International Studies*, Vol. 55 (2002), No. 2, s. 303–329.
- Bureš, Oldřich (2006): Privatizace operací pro udržení míru. *Mezinárodní vztahy*, ročník 41 (2006), číslo 2, s. 143–157.

- Caparini, Marina (2007): Domestic regulation: Licensing regimes for the export of military goods and services. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 158–180.
- Cleaver, Gerry (2000): Subcontracting Military Power: The Privatisation of Security in Contemporary Sub-Saharan Africa. *Crime, Law and Social Change*, Vol. 33 (2000), No. 1–2, s. 131–149.
- Cock, Jacklyn (2005): Guards and Guns: Towards Privatized Militarism in post-Apartheid South Africa. *Journal of South African Studies*, Vol. 31 (2005), No. 4, s. 791–803.
- Cockayne, James (2007): Make or buy? Principal agent-theory and the regulation of private military companies. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 196–216.
- Cockayne, James (2009): Regulating Private Military and Security Companies: The Content, Negotiation, Weaknesses and Promise of the Montreux Dokument. *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 13 (2009), No. 3, s. 401–428.
- Cole, August (2009): Afghanistan Contractors Outnumber Troops. *Private Military Herald*, 22. 8. 2009, <http://www.privatemilitaryherald.com/2009/08/22/afghanistan-contractors-outnumber-troops/> (přístup: 26. 8. 2009).
- Commission on Wartime Contracting in Iraq and Afghanistan (2009): *At What Cost? Contingency Contracting in Iraq and Afghanistan*. Interim Report to Congress, June 2009. Arlington: Commission on Wartime Contracting in Iraq and Afghanistan, 2009, http://www.wartimecontracting.gov/images/download/documents/reports/CWC_Interim_Report_At_What_Cost_06-10-09.pdf (přístup: 26. 8. 2009).
- CNN (2008): Iraqi official: Blackwater staying on 'is bad news'. *CNN World*, 2008, <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/meast/04/05/iraq.blackwater/index.html> (přístup: 20. 12. 2008).
- Detter, Ingrid (2000): *The Law of War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Dickinson, Laura A. (2007): Contract as a tool for regulating private military companies. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 217–238.
- Doswald-Beck, Louise (2007): Private military companies under international humanitarian law. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 115–138.
- Drutschmann, Sebastian (2007): Informal Regulation: An Economic Perspective on the Private Security Industry. In: Jäger, Thomas – Kümmel, Gerhard (eds.): *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, s. 443–455.
- Editorial (2008): Blackwater's Impunity. *New York Times*, 16. 5. 2008, s. 15.
- Eriksson, Mikael – Wallenstein, Peter (2004): Armed Conflict, 1989–2003. *Journal of Peace Research*, Vol. 41 (2004), No. 5, s. 625–636.
- Fidler, Stephen (2003): Proposal for Private Soldiers in Peacekeeping Gathers Steam. *Financial Times*, 6. 11. 2003, s. 12.
- Francis, David J. (1999): Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation? *Third World Quarterly*, Vol. 20 (1999), No. 2, s. 319–338.
- Gaultier, Leonard – Hovsepian, Garine – Ramachandran, Ayesha – Wadley, Ian – Zerhdoud, Badr (citováno jako Gaultier et al., 2001): *The Mercenary Issue at the UN Commission on Human Rights: The Need for a New Approach*. London: International Alert, 2001, <http://www.international-alert.org/pdf/unhr.pdf> (přístup: 20. 12. 2008).
- Geldenhuys, Deon (2002): Non-State Deviants in World Affairs. *Strategic Review for Southern Africa*, Vol. 24 (2002), No. 2, s. 1–29.
- House of Commons, Foreign Affairs Committee (1999): *Second Report Sierra Leone*. HC 116–1. Parliament, 1999, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm199899/cmselect/cmfaff/116/11602.htm> (přístup: 3. 6. 2007).
- Howe, Herbert (1998): Private Security Forces and African Stability: The Case of Executive Outcomes. *Journal of Modern African Studies*, Vol. 36 (1998), No. 2, s. 308–327.
- Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds., 2007): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- International Consortium of Investigative Journalists (2002): *Making a Killing: The Business of War*. Washington, D.C.: Center for Public Integrity, 2002.
- International Peace Institute (2008): *Beyond Market Forces: Feasibility Study on a Standards Implementation and Enforcement Framework for the Global Security Industry*. New York: International Peace Institute, 2008, http://www.ipinst.org/asset/file/366/consult_draft.pdf (přístup: 20. 12. 2008).
- International Peace Operations Association (citováno jako IPOA, 2009 a): *Code of Conduct 12 (English)*. Washington, D.C.: International Peace Operations Association, 2009, <http://www.ipoworld.org/eng/codeofconduct12en.html> (přístup: 30. 3. 2009).
- International Peace Operations Association (citováno jako IPOA, 2004): *Important Role Seen for Private Firms in African Peacekeeping*. Washington, D.C.: International Peace Operations Association, 2004, http://www.ipoaonline.org/news_detailhtml.asp?catID=3&docID=98 (přístup: 30. 11. 2004).
- International Peace Operations Association (citováno jako IPOA, 2009 b): *Standards and Ethics*. Washington, D.C.: International Peace Operations Association, 2009, <http://ipoworld.org/eng/codeofconduct.html> (přístup: 30. 3. 2009).

- International Peace Operations Association (citováno jako IPOA, 2003): Supporting the MONUC Mandate with Private Services in the Democratic Republic of Congo. IPOA Operational Concept Paper. Washington, D.C.: International Peace Operations Association, 2003, <http://www.ipoaonline.org/uploads/030201IPOA-DRC.pdf> (přístup: 6. 12. 2004).
- Jäger, Thomas – Kümmel, Gerhard (eds., 2007): *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.
- Kinsey, Christopher (2006): *Corporate Soldiers and International Security: The rise of private military companies*. London: Routledge, 2006.
- Kwakwa, Edward (1990): The Current Status of Mercenaries in the Law of Armed Conflict. *Hastings International and Comparative Law Review*, Vol. 14 (2006), s. 67–92.
- Lehnardt, Chia (2007): Private military companies and state responsibility. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 139–157.
- Lynch, Colum (2001): Private Firms Aid UN on Sanctions. *The Washington Post*, 21. 4. 2001.
- Machiavelli, Niccolo (1974): Vladař. Kapitola dvanáctá – O družích vojsk a o žoldnících, <http://vladar.interne.tove-obchody.net/machiavelli-vladar.html#14> (přístup: 19. 3. 2006).
- Military Professional Resources Incorporated (2004): Overview, http://www.mpri.com/channels/int_overview.html (přístup: 19. 4. 2004).
- Millard, Todd S. (2003): Overcoming Post-Colonial Myopia: A Call to Recognize and Regulate Private Military Companies. *Military Law Review*, No. 176 (2003), [http://www.jagcnet.army.mil/JAGCNETINTERNET/HOMEPAGES/AC/MILITARYLAWREVIEW.NSF/05e0768ef1111dfc085256e5b00576d3f/\\$FILE/Volume176Milliard.pdf](http://www.jagcnet.army.mil/JAGCNETINTERNET/HOMEPAGES/AC/MILITARYLAWREVIEW.NSF/05e0768ef1111dfc085256e5b00576d3f/$FILE/Volume176Milliard.pdf) (přístup: 20. 12. 2008).
- Musah, Abdel-Fatau (2002): Privatization of Security, Arms Proliferation and the Process of State Collapse in Africa. *Development and Change*, Vol. 33 (2002), No. 5, s. 911–933.
- Norton-Taylor, Richard (2008): Miliband urged to regulate private military. *Guardian*, 18. 2. 2008, s. 4.
- O'Brien, Kevin A. (2007): What should and what should not be regulated? In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 29–48.
- O'Meara, Kelly Patricia (2002): DynCorp Disgrace. *Insight*, 2002, <http://www.insightmag.com/main.cfm/include/detail/storyid/163052.html> (přístup: 10. 12. 2004).
- Percy, Sarah (2007): Morality and regulation. In: Chesterman, Simon – Lehnardt, Chia (eds.): *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 11–28.
- Privateforces.com (2009): Blackwater is Now Xe. Just Xe. Blackwater Rebrands Itself. *Privateforces.com*, February 2009, http://www.privateforces.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2213&Itemid=1 (přístup: 26. 8. 2009).
- Rosenthal, Mila (2007): Contractor Accountability. New York: Amnesty International USA, 2007, http://www.amnestyusa.org/Business_and_Human_Rights/PMC_LTE/page.do?id=1081015&n1=3&n2=26 (přístup: 16. 10. 2007).
- Scahill, Jeremy (2009): Blackwater: CIA Assassins? *The Nation*, 20. 8. 2009, <http://www.thenation.com/doc/20090831/scahill1> (přístup: 26. 8. 2009).
- Shearer, David (1998): Outsourcing War. *Foreign Policy*, Autumn 1998, s. 68–81.
- Schneiker, Andrea (2007): National Regulatory Regimes for PSMCs and their Activities: Benefits and Shortcomings. In: Jäger, Thomas – Kümmel, Gerhard (eds.): *Private Military and Security Companies: Chances, Problems, Pitfalls and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, s. 407–418.
- Schreier, Fred – Caparini, Marina (2005): *Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies*. Occasional Paper 6. Geneva: Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 2005, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=4888CAA0-B3DB-1461-98B9-E20E7B9C13D4&lng=en&id=14077> (přístup: 20. 2. 2006).
- Silverstein, Ken (2001): Mercenary, Inc.? *Washington Business Forward*, 26. 4. 2001.
- Singer, Peter W. (2003 a): *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca – London: Cornell University Press, 2003.
- Singer, Peter W. (2003 b): Peacekeepers, Inc. *Policy Review*, No. 119 (2003), <http://www.policyreview.org/jun03/singer.html> (přístup: 30. 8. 2004).
- Singer, Peter W. (2004 a): *The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where to Next?* Policy Paper. Geneva: Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 2004, s. 7.
- Singer, Peter W. (2004 b): War, Profits, and the Vacuum of Law. *Columbia Journal of Transnational Law*, Vol. 42 (2004), No. 2, s. 521–550.
- Taulbee, James Larry (2000): Mercenaries, Private Armies and Security Companies in Contemporary Policy. *International Politics*, Vol. 37 (2000), s. 433–456.
- The Foreign and Commonwealth Office (2002): *Private Military Companies: Options for Regulation*. London: The Stationery Office, 2002.
- Traynor, Ian (2003): *The Privatization of War*. New York: Global Policy Forum, 2003, <http://www.globalpolicy.org/security/peacekpg/training/1210privatization.htm> (přístup: 19. 4. 2004).

- Vaux, Tony – Seiple, Chris – Nakano, Greg – Van Brabant, Koenraad (2002): *Humanitarian Action and Private Security Companies*. London: International Alert, 2002.
- Végh, Károly (2008): *Warriors for Hire? – Private military contractors and the international law of armed conflicts*. *Journal of the International Law Department of the University of Miskolc*, Vol. 5 (2008), No. 1, s. 26–38.
- Waller, J. Michael (2007): *Accountability and private security contractors*. Washington, D.C.: The Institute of World Politics, 2007, http://www.iwp.edu/news/newsID.444/news_detail.asp (přístup: 30. 3. 2008).
- War on Want (2006): *Corporate Mercenaries: The threat of private military and security companies*. London: War on Want, 2006, <http://www.waronwant.org/Corporate+Mercenaries+13275.tw1> (přístup: 19. 1. 2007).
- Witte, Griff (2005): *Contractor, Army Office Fell Short, Audit Finds Report Examines Reconstruction in Iraq*. *Washington Post*, 23. 4. 2005, s. E01.
- Working Group on Private Military Companies (2004): *DCAF Working Paper Series. Fact Sheet: Private Military Firms*. Geneva: Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 2004, http://www.dcaf.ch/pfpc/proj_privmilitary.pdf/ (přístup: 9. 1. 2007).

Poznámka

Autor tímto děkuje za pomoc se zpracováním relevantní zahraniční literatury Janě Jonášové z Centra bezpečnostních studií na Metropolitní univerzitě Praha. Za pomoc s vyhledáváním zahraniční literatury děkuje i Daně Slukové z Palackého univerzity v Olomouci. V neposlední řadě patří rovněž poděkování třem anonymním recenzentům za jejich cenné rady a připomínky.